

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

ВИПУСК 32

Рівне – 2020

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 32. Рівне: РДГУ, 2020. 266 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Прищепя Богдан – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 26 листопада 2020 р.

***Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р***

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdg@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020

7. Plokhii S. Pokhodzhennia sloviansky khnatsii: domoderni identychnosti v Ukraini, Rosii ta Bilorusi. Kyiv: Krytyka. 2015. 456 s.
8. Posokhov S. I. Nablyzhennia universytetskoï reformy: Khark. un-t ihromad. dumka v seredeni KhIKhst. Skhid – Zakhid: Ist.-kulturoł. zb. Kharkiv; Kyiv, 2005. Vyp. 7. S. 228–247.
9. Rozhdestvenskii S. V. Soslovnyivopros v russkikhuniversitetakh v pervoichetverti XIX v. ZhMNP. 1907. Ch. 9, № 5. S. 83–108.
10. Rommel K.-D. Spohady pro moiezhyttia ta mii chas. «Ukraina v zapyskakhmandrivnykivimemuarakh». Kharkiv: Maidan. 2001. 236 s.
11. «Russkiepisateli». Bibliograficheskii slovar. Moskva: Prosveshchenie. 1990. T. 2. 445 s.
12. Smit E. Kulturni osnovy natsii. Iierarkhiia, zapovit I respublika. Kyiv: Tempora. 2010. 312 s.
13. Spisok studentov I dopushchennykh k slushaniyu lektsii imp. Kharkovskogo universitetana 1840/41. Kharkov. 1916. 28 s.
14. Spisok studentov I dopushchennykh k slushaniyu lektsii imp. Kharkovskogo universitetana 1842/43. Kharkov. 1916. 28 s.; Sochineniya O. A. Rabinovicha. Sankt-Peterburg: Izdanie Odesskogo obshchestva «Trud». V 3 T. 1880–1888.
15. Sherekh Yu. Chetvertyi Kharkiv. Porohy I Zaporizhzhia: Literatura. Mystetstvo. Ideolohii. Kharkiv: Folio. 1998. T. 1. 571 s.

УДК 94 (477)

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ»

Колесник Ольга

Рівненський державний гуманітарний університет (Рівне, Україна)

E-mail: olika12311@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1144-1576>

Пальчевський Руслан

Рівненський державний гуманітарний університет (Рівне, Україна)

E-mail: parus72@meta.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0812-1731>

У статті з'ясовано особливості ідеології українського молодіжного товариства «Сокіл» у Східній Галичині. Зокрема визначено, що його метою було об'єднання українців за допомогою фізичного гартування і морального, інтелектуального та духовного удосконалення. Виразником

ідеології товариства була також символіка, яка свідчила про національну єдність українців та заохочувала до активної особистої та суспільної позиції.

Ключові слова: Товариство «Сокіл», молодь, ідеологія, спорт, фізичне виховання, патріотизм.

Olga Kolesnyk, Ruslan Palchevsky. IDEOLOGICAL PRINCIPLES OF THE UKRAINIAN YOUTH SOCIETY "SOKIL"

The article clarifies the peculiarities of the ideology of the Ukrainian youth society "Falcon" in Eastern Galicia. In particular, it was determined that its goal was to unite Ukrainians through physical training and moral, intellectual and spiritual improvement. The ideology of the society was also expressed by the symbols that testified to the national unity of Ukrainians and encouraged an active personal and social position.

Key words: Falcon Society, youth, ideology, sports, physical education, patriotism.

Постановка проблеми. Характерними рисами сучасної молоді є певна самостійність у суспільстві, її активна участь у взаємодії різних соціальних груп та роль своєрідного каталізатора суспільного життя. Усе це ставить молодь в авангард найважливіших громадських рухів. Водночас молоде покоління змушене протистояти різноманітним екологічним катаклізмам, моральним викликам, що ставить під удар фізичну складову людини. З огляду на це надзвичайно важливим є різностороннє виховання молодих людей, яке формувало б як їх як фізично, так і духовно.

Від заснування українського «Сокола» у Львові 11 лютого 1894 р. його лідери намагалися довести галицьким українцям, що необхідно виховати сильне молоде покоління, яке було б фізично й духовно здоровим, і переконували всіх у тому, що досягти цього можна саме поширенням сокільських ідей. У статуті українського «Сокола», укладеному В. Лаврівським, одним і головних завдань товариства було проголошено «побудову соборної України, яка б не зазнавала національного, політичного та духовного гноблення». В. Лаврівський також наголошував, що «вправи тілесні дуже корисно впливають на стан здоров'я фізичного, а посередньо і духовного» [9, с. 2].

З огляду на це **метою** статті є з'ясувати ідеологічні засади товариства «Сокіл», які сприяли його утвердженню та популяризації серед українців.

Виклад основного матеріалу. Ідеологічною основою українського руханкового товариства «Сокіл» були десять заповідей, які мусив знати кожен член. У них проголошувалися ідеали й прагнення товариства: національна ідея, християнський світогляд і мораль, єдність духу й тіла молодих українців, здатність до самопожертви й нелегкої боротьби за державність України. Сокільські заповіді було сформовано майже відразу після утворення львівського

товариства, проте надзвичайної популярності а поширення серед українського населення Галичини вони набули на початку ХХ ст., коли український «Сокіл» став розгалуженою організацією.

Десять заповідей члена українського товариства «Сокіл»:

1. «Сокіл» – це символ свободи;
2. «Сокіл» – стремить – виховати здорове тіло і душею молоде покоління української нації;
3. «Сокіл» – це свідомий, карний, слухняний громадянин української нації;
4. «Сокіл» – вчиться – єдності, карності, послуху, стаючи у ряд;
5. «Сокіл» – слухає лише наказу своєї виборної старшини;
6. «Сокіл» – пам'ятає, що: Світ посідає той – хто його здобуває. Ділами – не словами. Не плачем – а мечем! Байдужі – гинуть! Нероба – стає рабом! Не лебедіти – але стреміти!;
7. «Сокіл» – дбає про: Народну честь, Сміле око, Сильні груди, Мало слів, а Діл багато!;
8. «Сокіл» любить Україну;
9. «Сокіл» вірить, що працею й злукою здобуває народ свободу;
10. «Сокіл» знає лише один клич українця: «Все вперед! Всі враз!» [5].

Поєднуючи спортивний і духовний компоненти, пожежно-руханкове товариство «Сокіл» стало осередком, навколо якого гуртувалася національно свідомо молодь. Ідеологічна база організації була закріплена у статуті, який передбачав не лише спортивний та фізичний вишкіл учасників, а й духовно-культурне удосконалення, завдяки спільним мистецьким заходам і навчанню [10]. Одне з основних завдань товариства «Сокіл» полягало в згуртуванні й активізації української молоді до громадської праці за допомогою спільних гімнастичних вправ, прогулянок, демонстрацій, спортивні занять, як плавання, веслування, фехтування, їзда верхи та на велосипеді, різні спортивні ігри [1, с. 189].

Члени товариства зазначали, що й сама назва «Сокіл» приваблювала молодь символічністю, адже вона говорила про шляхетного птаха, зі швидким та гострим зором і могутніми крилами, неймовірною швидкістю лету. До того ж у геральдиці сокіл був символом сміливості, шляхетності, свободи та змагу [6, с. 191].

Поєднання спорту та «національно-патріотичного виховання» стало ідеологічною платформою товариства. Про це свідчать і слова: «Прирікаю для добра Української нації чесно і совісно виконувати свої обов'язки супроти українського сокільства і повинуватися усім наказам сокільської старшини» [7, с. 64]. Присяга була для членів своєрідним орієнтиром поведінки. Учасник товариства повинен був розуміти, що його діяльність зумовлюється користю для української нації, визначається чесністю, адже чесність або особиста мораль є найважливішою передумовою здоров'я та сили. Морально слабкі люди, які ведуть фізично, духовно і соціально негідний спосіб життя завдають лише шкоду своєму народу. Морально слабкі люди не володіють

такими рисами, як сила волі, швидкість думки та здатність до великих справ, які визначають кожного «сокола» [11, с. 191].

Лідерами товариства, які всіляко сприяли формуванню його ідеології були І. Боберський та С. Гайдучок. Перший був автором кличів та гасел сокольської молоді: «Всі за одного, один за всіх!»; «Все вперед, Всі враз!»; «Не лебедіти, а працювати!»; «Не плачем, а мечем». А його самого називали «батьком українського тіло виховання» [12, с. 43]. Саме з його головуванням діяльність товариства суттєво пожвавилася. І. Боберський ініціював створення друкованого органу «Сокола-Батька» «Сокільські вісти». Він стверджував, що коли українці не зуміли захистити власної землі і не довели перемогою, свою власність, то переконалися, що будь-яке право вирішується силою. Хто не має сили, той втрачає майно і волю, стає залежним від сильнішого. Таким є закон природи. Тому лише загартований дух і тіло дадуть українцям можливість обстоювати своє право [18, с. 3].

Вагоме значення для формування ідеологічних засад товариства мала діяльність С. Гайдучка, який сприймав тіловиховання лише в комплексі з вихованням характеру й інтелекту, і тому зневажливо ставився до спортсменів, які дбали тільки про тіло і нехтували інтелектом і духом. Водночас С. Гайдучок не підтримував виняткового захоплення лише духовністю, намагаючись доповнити його розумінням необхідності гармонійного розвитку духу й тіла [1, с. 134].

Для втілення ідеологічних засад товариство «Сокіл-Батько» здійснило низку заходів. Зокрема, придбало ділянку під спортивний стадіон, де було збудовано асфальтоване поле – єдине на всю тодішню Польщу. З південного боку розміщувалася трибуна для глядачів. Щороку на площі збиралась сокільська молодь для проведення різноманітних змагань [1, с. 200].

Окрім того, для ідейного виховання молоді товариство придбало власну будівлю для проведення різноманітних вечорів, урочистостей, святкувань. Зокрема, відзначали національні свята, майже щосуботи відбувалися танці, що суттєво сприяло формуванню товариських стосунків між членами [1, с. 82; 3, с. 71].

Однак найважливіше значення для ідеологічного виховання молоді мали «прогулянки». Основні тіловиховні заняття відбувалися поза гімнастичною залю під час численних походів, під час яких ставили намети, палили вогнище, готували їжу, проводили забави [3, с. 134]. Часто прогулянки чи походи мали екскурсійний характер. Молодь відвідувала визначні місця національної історії. Це були походи в Карпати на Маківку, Лисоню, Говерлу, слідами діяльності Довбуша. Біля вогнища слухали різноманітні цікаві історії з сокільського життя. Зазвичай жіночий табір стояв окремо від чоловічого. Зранку готували кулешу. «Перед «побудкою» імітували «напад поляків» на жіночий табір. Після того – бігли до ставка, приймали холодну купіль і поверталися на сніданок. Зі співом на устах вирушав табір до Львова» [1, с. 134].

Однією з важливих позицій ідеології сокільського руху було фізичне виховання. Обґрунтовувалася вона влучним висловлюванням чеського лідера сокільського руху, М. Тирша: «Ні освіта, ні багатство, ні політична міць, не втримають народ при життю; все це народи колись мали, але також і втратили – тому, що були нездорові й морально занепалі. Лише здоровля й моральність є запорукою життя народу» [18, с. 3].

Головну роль у фізичному вихованні відігравала гімнастика («руханка»), оскільки тілесні вправи «зміцнюють тіло, скріпляють м'язи», а кожен, хто усвідомлює свою фізичну силу і може нею керувати, стає впевненішим і відважнішим. «Певність себе й відвага – це духові прикмети, тісно залежні від фізичного стану людини, є отже прямим і безпосереднім наслідком доцільного фізичного виховання» [2, с. 3]. Виконання фізичних вправ сприяло тренуванню волі, витривалості, вчило долати перешкоди, вміння досягати мети.

Соколи були переконані, що «разом з фізичною силою гартується й дух людини, росте національна свідомість» [7, с. 65]. І. Боберський зазначав: «Організаційна праця тілесними вправами скріпила всі народи, які ужили тілесних вправ, щоби виробити в молоді лучність, уміння працювати в групі, відповідальність, пошану для своїх власних провідників, уміння приказувати, відвагу, витривалість, віру в себе. Життя доказує, що в хвилях небезпеки рішає більше характер, чим інтелект. Руханки і змаг... гартують здоров'я, силу, звинність і виховують характер чоловіка ділом до дійсного діла. Для того вони є конечним доповненням говореної і читаної науки» [19, с. 1].

Щоб досягти гармонійного розвитку, на думку ідеологів товариства, необхідно було фізичні досягнення закріпити морально, оскільки моральне життя було однією з передумов здоров'я та сили людини. Товариство прагнуло не лише загартувати тіло українців, а й пробудити національну свідомість, особливо в селі, за допомогою піднесення тілесної і духовної сили українця. Досягти цього можна було лише спільними зусиллями. Це вчило українських селян не особисті, а згуртуванню, що мало слугувати єднанню їхніх сил у здобутті єдиної держави.

Виховуючи єдність українців руханкове товариство «Сокіл» проголошувало також позапартійність та міжконфесійну толерантність. Товариство закликало своїх членів не вдаватися до політичних сил, ідеї яких суперечили б загальним цінностям товариства і водночас кожного учасника сприймало передусім як сокола і українця. Також «Сокіл» стверджував, що віра кожного члена – це його особиста справа [7, с. 66].

Окрему увагу в нашому дослідженні слід приділити ролі зовнішніх атрибутів товариства, які були символами його ідеологічних засад, – відзнак, нагород, емблем та прапора та одностроїв.

Питання про прапор молодіжного товариства «Сокіл» постало відразу після його реєстрації. Розробляючи ескіз прапора соколи зважали на досягнення інших молодіжних товариств, які існували у слов'янських народів. [13, с. 37]. Провідною в символах, що були зображені на прапорі, була ідея соборності українських земель, яку виражало поєднання земельних символів Галичини (лев) та Наддніпрянщини (архистратиг Михаїл) [17]. Упродовж

1910 р. комісія збрала з доступних гербовників копії лева і св. Архангела Михаїла. Художник Олександр Зіновєв виконав ескізи.

З одного боку прапора був жовтий лев, який спирався на жовту скелю на голубому тлі, і написано девіз «Усе вперед! Усі враз!», краї прапора оздоблені жовтими зубцями. З іншого боку – на малиновому тлі було зображення св. Архангела Михаїла з мечем у праві руці та піхвами – у лівій, вміщено напис «Борітеся! Поборете!», краї були оздоблені білими зубцями. Прапор виготовила ліонська фірма «Dalger» у Франції на шовковій тканині завдовжки 1,5 м. і завширшки 1,2 м. [15, с. 182].

Автор гасла «Все вперед! Всі враз!», вміщеного на прапорі, І. Боберський писав: «Над слабим люди милосердяться, але сильного поважають. Українці – сильний нарід, але вони мусять переконати в тому самих себе і інших. Рухові вправи дають уже молоді віру в свої сили. Вона бачить, що від постійного розумного труду росте сила м'язів та відвага ума. Гаслом «Сокола» є чотири слова: «Все вперед! Всі враз!» перші два слова «ВСЕ вперед» взивають, щоб над собою постійно працювати, не лінуватись, не гаяти часу, не відкладати роботи на пізніше, але дбати і журитись про своє здоров'я, про свій ум і своє майно. Правдивий сокіл рухливий, швидко думає і швидко виконує. Він дбає, щоб був сильний і здоровий, щоб був відважний і свідомий, щоб був підприємливий і ощадний.

Сокіл, це новий українець, який сміло змірється своїми прикметами з англійцем. Французом, німцем. Сокіл хоче працювати, боротись і приносити жертви, щоб український нарід дорівнював великим народам. Ще два золоті слова: «Всі враз!» цей зазив збирає українців без різниці віку, майна і знання, молодь і старших, селян і міщан, рільників і робітників та інтелігентів, хлопців і дівчат, мужчин і жіноцтво в одну велику родину» [2, с. 12].

Церемонія посвячення прапора відбулася 10 вересня 1911 р. під час першого краєвого здвигу у Львові. Такий масштабний захід, як і власне завершення прапора, були заслугою І. Боберського, голови українського руханкового товариства «Сокіл». Свято мало на меті згуртування усіх членів організації, які брали участь в урочистостях, та ідеологічний вплив на громадськість відповідної місцевості та залучення до діяльності організацій різних прошарків суспільства, особливо молодь [8, с. 282].

Для проведення такого масового і значимого форуму як потрібно було ретельно готуватися. Програма святкування поділялася на три частини: 1) церемонія посвячення прапора; 2) похід вулицями Львова; 3) показові вправи, ігри, забави. Прапор «Сокола-Батька» урочисто посвятив о. митрат Андрій Білецький за співучасті чотирьох священників на руханково-спортивній площі «Сокола-Батька» Потім відбулося урочисте забивання цвяшків у древко прапора та щити [17].

Українці з Києва через Лонгіна Цегельського передали стрічку до прапора червоного кольору з написом: «Соколові-Батькові» 1911. Українки з Києва: Хай прапор Батька з'єднає

Соколів понад Дністром та над Дніпром». Дві стрічки – від українців і українок з Північної Америки – потрапили до Львова лише через три тижні після посвячення прапора. Стрічку від львівських українок із написом «Бороніть і здобуйте!» вручив І. Боберський. «Січ» із Чернівців надіслала малинову стрічку з написом «Здобути, або дома не бути!».

У святковому поході вулицями Львова взяли участь представники інших товариств міста та Галичини, які несли близько 70 прапорів своїх організацій. Серед них були й учні українських гімназій, представники інших слов'янських товариств. 586 чоловіків та 282 жінки – члени товариства «Сокіл» ішли в одностроях. Усього людей у поході налічувалося 7896 (також 8 оркестрів). Багато будинків упродовж маршруту були прикрашені килимами і синьо-жовтими прапорами [15, с. 198]. Було показано різноманітні вправи чоловічих і жіночих загонів. Закінчився захід співом українського національного гімну «Ще не вмерла Україна».

Після посвяти прапора він став обов'язковим атрибутом багатьох важливих заходів, в яких брало участь львівське товариство «Сокіл-Батько»: VI Всесокольському злеті в Празі 1912 р.; відкритті Національного музею у Львові 1913 р., Шевченківському здвизі 1914 р. та ін. Прапор організації «Сокіл-Батько» у Львові своїм змістом і технікою виконання слугував зразком для інших українських товариств Галичини.

Керівники українського молодіжного товариства «Сокіл» запровадили систему відзнак і нагород для своїх членів та тих осіб, які допомагали розбудові молодіжного руху [8, с. 279]. Одним із важливих атрибутів «Сокола» були однострої. Розробляючи однострої, керівництво дбало передусім про зовнішній вигляд. Із розвитком організаційної структури розробки змінилися на користь практичності у застосуванні.

Часто наявність одностроїв залежала від вартості виготовлення: вона була досить високою і не всі члени могли їх придбати. З огляду на це члени могли використовувати лише окремі елементи одностроїв, наприклад стрічки, шапки тощо. Через постійні переслідування влади однострої застосовували недовго, що не дало змоги виробити найкращої моделі. Однак це мало і свої переваги, оскільки члени товариства широко використовувати у діяльності український народний одяг та національну символіку [3, с. 150].

Сокільські однострої складали із козацької смушевої шапки, на якій з лівого боку була синьо-жовта кокарда із зображенням лева, каптана і штанів із темного сукна, чорного ремня, синьої сорочки, чорних чобіт. З 12 жовтня 1905 р. за сприяння І. Боберського та А. Будзиновського сокільський однострій змінено з коричневого кольору на сірий. З правого боку на грудях членів товариства була синьо-жовта стрічка, на жовтому тлі якої чорними літерами було вказано місцевість сокільського осередку.

Старшина носила ще стрічки-відзнаки через ліве плече. Відзнаками старшин була опаска (нашивка) завширшки 6–12 см. (залежно від ступеня старшинства). Опаски були різних кольорів

відповідно до функцій старшини. Голова, заступник голови та старшини носили опаски яскраво-червоного кольору, начальники, заступники начальників, отамани, осавули чотарі та заступники чотарів – яскраво-синього, хорунжі – білого, члени комісій – яскраво-зеленого. Відзнаки місцевості та старшинства члени товариства носили і без одностроїв [14, с. 116].

Найбільш чітко стан і умови розвитку символіки сокільських товариств, відображали печатки. Вони мали різну форму: прямокутні, круглі, овальні тощо. Як змістове наповнення використовували організаційні емблеми та символи осередків або просто написи. На багатьох печатках містяться зображення земельного символу Галичини (лева), символи козацько-гетьманської доби (козак з мушкетом, бунчук, булава та ін.), сокола в польоті, поверненого в різні боки, з однією або двома гантелями.

Гімн українського сокільського руху «Соколи, соколи, ставаймо в ряди» супроводжував усі найважливіші події у діяльності товариства. Члени молодіжної організації створили чимало високопатріотичних пісень, які мали велике значення для українців у роки бездержавності, давали наснагу до боротьби за краще майбутнє, вселяли надію в торжество віри та добра.

Висновки. Отже, ідеологічні засади товариства «Сокіл» ґрунтувалися на прагненні до гармонійного розвитку особистості, були спрямовані як на фізичне, так і на моральне й духовне удосконалення людини, що мало сприяти формуванню рис, гідних громадянина, об'єднувати зусилля українців у досягненні єдиної держави. Сокільські ідеї ставали в Галичині дедалі популярнішими, особливо серед молоді, завдяки своїй культурно-просвітницькому спрямуванню та впровадженню різних видів спорту. Ідеологічні засади товариства «Сокіл» відображалися і в символіці, яка вказувала на єдність українського народу, який на той момент перебував у складі різних держав.

Джерела та література

1. «Сокіл-Батько»: Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах 1894–1994. Упоряд. А. Благітка. Львів: РВО «Основа», 1996. 267 с.
2. Боберський І. Українське сокільництво (1984–1939). Львів: Накладом «Сокола-Батька», 1939. 160 с.
3. Вацеба О. Нариси з історії західно-українського спортивного руху. Львів. 1994. 264 с.
4. *Гречило А. Український майдан «Сокола-Батька» у Львові та втрачена історична пам'ять. Наша спадщина. Науково-популярний журнал. Львів, 2020. № 1 (21). С. 42–45.*
5. Історична довідка про заснування і діяльність товариства, складена Гакстеном (1906 р.). *Центральний державний архів України, м. Львів. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 12. 1 арк.*
6. Качор А. «Сокіл-Батько» у Львові. *«Сокіл-Батько»: Спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах 1894–1994.* Львів: РВО «Основа», 1996. С. 191–195.

7. Котов С. Сокільський рух у Галичині: особливості ідеології, вплив на формування національної свідомості (кінець XIX ст. – перша третина XX ст.). *Схід*. № 4 (150) липень–серпень 2017 р. С. 63–67.

8. Круковський О. Прапорництво, емблематика та печатки українських спортивно-освітніх організацій і товариств на західноукраїнських землях кінця XIX – початку XX століть. Праці комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – *Записки Наукового товариства імені Шевченка*: Львів, 1996. Т. ССXXXI. С. 278–289.

9. Лаврівський В. Соколяк – календар на рік 1895. Львів: Накладом автора, 1894. 113 с.

10. Мельник І. Ювілей українського «Сокола». *Збруч*. 11.02.2014. URL: <https://zbruc.eu/node/18623>

11. Мисак Н. Студентські товариства у Східній Галичині як осередки формування української інтелігенції наприкінці XIX ст. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія: Гуманітарні науки. Львів, 2005. Вип. 5. С. 273–280.

12. Нагірняк А. Я. До історії створення та діяльності спортивного товариства «Сокол» у Львові (кінець XIX – початок XX ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Держава та армія. 2013. № 752. С. 41–46.

13. Папенко Є. Заснування та напрями діяльності молодіжного товариства «Сокол» у Львові наприкінці XIX – початку XX ст. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2015, №3. С. 35–39.

14. Папенко Є. Український сокільський рух у Східній Галичині (1894–1914 рр.). *Етнічна історія народів Європи*. 2013. Вип. 40. С. 114–119.

15. Сова А. Історія прапора товариства «Сокол-Батько» у Львові. *Записки наук. т-ва ім. Шевченка*: пр. Комісії спеціальних (допоміжних) іст. дисциплін. Львів, 2010. Т. ССCLX, кн. 2. С. 175–202.

16. Сова А. Невідомі світлини українських соколів на площі «Сокола-Батька», або як львів'яни готувалися до I Краєвого здвигу 1911 року. *Фотографії старого Львова*. URL: <https://photo-lviv.in.ua/nevidomi-svitlyny-ukrains-kykh-sokoliv-na-ploshchi-sokola-bat-ka-abo-iak-lviv-iany-hotuvalysia-do-i-kraievoho-zdvyhu-1911-roku/>

17. Сова А. Прапор товариства «Сокол-Батько» – символ соборності України. *Фотографії старого Львова*. URL: <https://photo-lviv.in.ua/prapor-tovarystva-sokil-batko-symvol-sobornosti-ukrainy/>

18. Сокільські вісти. 1928. Ч. 2. С. 3.

19. Сокільські вісти. 1929. Ч. 3. С. 1.

References

1. «Sokil-Batko»: Sportyvno-rukhanckove tovarystvo u Lvovi. Almanakh 1894–1994. Uporiad. A. Blahitka. Lviv: RVO «Osnova», 1996. 267 s.
2. Boberskyi I. Ukrainske sokilnytstvo (1984–1939). Lviv: Nakladom «Sokola-Batka», 1939. 160 s.
3. Vatseba O. Narysy z istorii zakhidno-ukrainskoho sportyvnoho rukhu. Lviv. 1994. 264 s.
4. Hrechylo A. Ukrainskyi maidan «Sokola-Batka» u Lvovi ta vtrachena istorychna pamiat. Nasha spadshchyna. Naukovo-populiarnyi zhurnal. Lviv, 2020. № 1 (21). S. 42–45.
5. Istorychna dovidka pro zasnuvannia i diialnist tovarystva, skladena Hakstenom (1906 r.). Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv. F. 312. Op. 1. Spr. 12. 1 ark.
6. Kachor A. «Sokil-Batko» u Lvovi. «Sokil-Batko»: Sportyvno-rukhanckove tovarystvo u Lvovi. Almanakh 1894–1994. Lviv: RVO «Osnova», 1996. S. 191–195.
7. Kotov S. Sokilskyi rukh u Halychyni: osoblyvosti ideolohii, vplyv na formuvannia natsionalnoi svidomosti (kinets KhIKh st. – persha tretyna KhKh st.). Skhid. № 4 (150) lypen–serpen 2017 r. S. 63–67.
8. Krukovskyi O. Prapornytstvo, emblematyka ta pechatky ukrainskykh sportyvno-osvitnikh orhanizatsii i tovarystv na zakhidnoukrainskykh zemliakh kintsia KhIKh – pochatku KhKh stolit. Pratsi komisii spetsialnykh (dopomizhnykh) istorychnykh dystsyplin. – Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka: Lviv, 1996. T. SSKhKhKhI. S. 278–289.
9. Lavrivskyi V. Sokol – kalendar na rik 1895. Lviv: Nakladom avtora, 1894. 113 s.
10. Melnyk I. Yuvilei ukrainskoho «Sokola». Zbruch. 11.02.2014. URL: <https://zbruc.eu/node/18623>
11. Mysak N. Studentski tovarystva u Skhidnii Halychyni yak osередky formuvannia ukrainskoi intelihentsii naprykintsi KhIKh st. Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. Serii: Humanitarni nauky. Lviv, 2005. Vyp. 5. S. 273–280.
12. Nahirniak A. Ya. Do istorii stvorennia ta diialnosti sportyvnoho tovarystva «Sokil» u Lvovi (kinets KhIKh – pochatok KhKh st.). Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Derzhava ta armii. 2013. № 752. S. 41–46.
13. Papenko Ye. Zasnuvannia ta napriamy diialnosti molodizhnoho tovarystva «Sokil» u Lvovi naprykintsi KhIKh – pochatku KhKh st. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istorii. 2015, №3. S. 35–39.
14. Papenko Ye. Ukrainskyi sokilskyi rukh u Skhidnii Halychyni (1894–1914 rr.). Etnichna istoriia narodiv Yevropy. 2013. Vyp. 40. S. 114–119.
15. Sova A. Istorii prapora tovarystva «Sokil-Batko» u Lvovi. Zapysky nauk. t-va im. Shevchenka: pr. Komisii spetsialnykh (dopomizhnykh) ist. dystsyplin. Lviv, 2010. T. CCLX, kn. 2. S. 175–202.

16. Sova A. Nevidomi svitlyny ukrainskykh sokoliv na ploshchi «Sokola-Batka», abo yak lviviany hotuvalysia do I Kraievoho zdvyhu 1911 roku. Fotohrafiï staroho Lvova. URL: <https://photo-lviv.in.ua/nevidomi-svitlyny-ukrains-kykh-sokoliv-na-ploshchi-sokola-bat-ka-abo-iak-l-viv-iany-hotuvalysia-do-i-kraievoho-zdvyhu-1911-roku/>

17. Sova A. Prapor tovarystva «Sokil-Batko» – symvol sobornosti Ukrainy. Fotohrafiï staroho Lvova. URL: <https://photo-lviv.in.ua/prapor-tovarystva-sokil-batko-symvol-sobornosti-ukrainy/>

18. Sokilski visty. 1928. Ch. 2. S. 3.

19. Sokilski visty. 1929. Ch. 3. S. 1.

УДК 7.078(477-25)

МЕЦЕНАТСТВО В КИЄВІ НА РУБЕЖІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Зиль Вікторія

Рівненський державний гуманітарний університет (Рівне, Україна)

e-mail: vikazil24821@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2000-8993>

У статті проаналізовано меценатство в Києві на рубежі ХІХ–ХХ століть та діяльність братів Миколи і Федора Терещенка, Григорія Галагана, Богдана Ханенків та інших заможних киян. Досліджено діяльність меценатів у медичній сфері, адже київська медицина кінця ХІХ – початку ХХ століття трималася виключно на благодійництві, оскільки казенні кошти відпускалися лише на 5 лікарень, включаючи міську Олександрівську (раніше – «Холерний барак», побудований на кошти киян), військовий госпіталь, університетські клініки (нині лікарня № 22 на бульварі Шевченка) і Кирилівську губернської земської лікарні (лікарня № 22, в народі – «психлікарня»).

У статті також йдеться про розвиток благодійних організацій при меценатстві багатих людей. Люди займались добрими справами безкорисливо, хоча на початках вважалося, що меценати – особи які вкладаються у розвиток культури та мистецтва. В Києві найбільш розвиненим була благодійність. Існували комітети і товариства милосердної спрямованості, богадільні та нічліжні притулки, притулки для дітей, ясла та дитячі садки, школи.

В тяжкому становищі лишалося медичне обслуговування, тому на розбудову нових амбулаторних лікарень та розвиток медицини йшла допомога приватних осіб та благодійних організацій. Меценати біли ініціаторами та фінансували будівництва нових лікарень, допомагали утримувати безкоштовні медичні пункти та притулки для неімущих.

Отже, можна стверджувати, що благодійна допомога була важливою умовою розвитку та функціонування медицини в Києві. Результати дослідження благодійної діяльності в Києві кінця

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Олеся Онищук

МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ МІЖ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ
ТА ПРОТЕСТАНТСЬКИМИ РЕЛІГІЙНИМИ ТЕЧІЯМ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ
(КІНЦЯ XVI – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ.) 3

Артем Харченко

КОЛЕКТИВНИЙ ПОРТРЕТ СТУДЕНТСТВА ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В
ПЕРШІЙ ПОЛОВИНИ XIX СТ. 9

Ольга Колесник, Руслан Пальчевський

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ТОВАРИСТВА «СОКІЛ» 15

Вікторія Зиль

МЕЦЕНАТСТВО В КИСВІ НА РУБЕЖІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. 25

Василь Рожко

УКРАЇНСЬКІ ВОЯКИ ЕМІГРАНТИ В СКЛАДІ АНЗАК В РОКИ ПЕРШОЇ
СВІТОВОЇ ВІЙНИ 30

Ольга Токар

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА – СИМВОЛ ГЕРОЇЗМУ УКРАЇНЦІВ У БОРОТЬБИ
ЗА ВЛАСНУ ДЕРЖАВНІСТЬ 35

Олександр Рибачук, Тетяна Карпукіна

ФОРМУВАННЯ РЕПРЕСИВНО КАРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ
ВСТАНОВЛЕННЯ ТОТАЛІТАРНОГО РАДЯНСЬКОГО РЕЖИМУ 42

Володимир Сова

УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ НАПЕРЕДОДНІ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 51

Юлія Горбова

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ КРИМУ: ПЕРЕСЕЛЕНСЬКІ АКЦІЇ ТА ЇХ НАСЛІДКИ
(1944–2019 РР.) 61

Тарас Надашкевич, Тетяна Карпукіна

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА НІМЕЦЬКОЇ ВЛАДИ В
РЕЙХСКОМІСАРИАТІ «УКРАЇНА» 68

Влад Твердинюк

РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА» 77

Оксана Кундеус

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ 88

Інна Вівчар

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ 99

Олег Санжаревський, Тарас Жовтенко

ВІЙСЬКОВЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ І РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА
У ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: ВІД МИРОТВОРЧОГО БАТАЛЬЙОНУ
ДО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ БРИГАДИ 108

<i>Юрій Ліннік</i> У ПОШУКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ	117
---	-----

РОЗДІЛ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Андрій Богданович</i> СПРОБА ПОБУДУВАТИ «МІСТО СОНЦЯ» В ПАРАГВАЇ	124
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ НІККОЛО МАКІАВЕЛЛІ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІСТЬ	130
---	-----

<i>Валентин Константинов</i> ЦЕЦОРСКАЯ БИТВА 1620 ГОДА И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ПОЛЬСКО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ	134
---	-----

<i>Ольга Сєєрова, Олена Золотун</i> ОСОБЛИВОСТІ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В РОСІЇ В ДРУГІЙ ЧВЕРТІ ХІХ СТОЛІТТЯ	146
---	-----

<i>Николай Щавлинский</i> ИЗ ИСТОРИИ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ БЕЛОРУССКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ И УКРАИНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ (1918 Г.).	159
--	-----

<i>Оксана Лепеш</i> КОНТРАБАНДА КАК ВИД СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВЕТСКО-ПОЛЬСКОГО ПРИГРАНИЧНОГО НАСЕЛЕНИЯ В 1920-Х ГГ.	165
---	-----

<i>Ліна Харипончук, Роман Михальчук</i> КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ	173
---	-----

<i>Руслан Постоловський</i> ГЕНЕЗА Й ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ: ІСТОРИЧНИЙ ДИСКУРС	186
--	-----

<i>Аліна Таргонська, Інна Мартинчук</i> ІДЕОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА ГОЛЛІЗМУ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ФРАНЦІЇ	195
--	-----

<i>Інна Вівчар</i> РОЛЬ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРОТОКОЛУ В ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	204
---	-----

<i>Оксана Кундеус, Алла Іванюк</i> ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ	207
--	-----

<i>Ірина Андрощук</i> СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СИСТЕМА МЕДІА-ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ	211
---	-----

<i>Інна Вівчар</i> АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ МЕТОДІВ СТИСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	222
--	-----

РОЗДІЛ 3. ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Микола Переходько

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК СІЧОВОГО РУХУ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ Й
БУКОВИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 226

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Тарас Пасічник

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУТНІСТЬ ЯВИЩА ГЕНОЦИДУ 233

Анатолій Лясковець

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВИЩА НАСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ПЕРІОД
НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ 242

РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Руслана Давидюк

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ 254

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

ВИПУСК 32

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 26.11.2020 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 17,17.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 32. – Рівне, 2020. – 266 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2020